

Numărul 34. Oradea-mare 25 august (7 sept.) 1902. Anul XXXVIII

Apare duminica. Abonamentul pe an 16 cor., pe 1/2, de an 8, pe 3 luni 4. Pentru România pe an 20 lei.

ARTĂ ȘI ADEVĂRUL.

Discursul președintelui Iosif Vulean

la deschiderea adunării generale din Bistrița a Societății pentru crearea unui fond de teatru român, în 7 septembrie n. 1902.

Domnilor și doamnelor!

Dacă studiam artelē, vedem cā ele toate aū acelaș scop, d'a reproduce viața. Reproducerea reușește cu atât mai perfect, cu atât ea ne prezintă mai fidel aparința realității. Stăruința principală a artelor trebuie să fie dar observarea și copierea cāt mai adevărată a evoluțiunilor vieții; prin urmare sufletul conducător al tuturor artelor este adevărul.

Constatând aceasta, din capul locului putem să enunțăm concluziunea, cā numai acel product al minții omenești este o operă de artă, capabilă a impresionā generațiunea actuală și a susține critica posterității, care reprezintă adevărul.

Minciuna, pe ori ce teren, trăește și se resfață o zi doue, apoi, dată de gol, se risipește și dispare în mijlocul hohotelor; astfel și obiectele de artă înțotonate și sulemenite atrag cātva timp atențiunea lumii curioase, apoi studiate mai înadins, lipsa de fond real ese la iveală și admirația trece în dispreț.

Întocmai cum toate instituțiunile mari omenești aū legile lor fundamentale și organice, pe cari toți oamenii trebuie să le păzească, — astfel și artelē, expresiunea cea mai sublimă a geniului omeneșc, se întemeiază pe anumite legi, de la cari artistul nu se poate abate nici odată, la cari trebuie să țină neclintit. Aceste legi aū drept temelie a lor adevărul.

Adevărul! Iată condensat într'un cuvânt întregul codice al legilor artelē.

Acest singur cuvânt ajunge, pentru ca artistul

să știe care e datoria sa, în ce direcțiune are să plece și cum trebuie să muncească.

Cuvântul acesta cuprinde o indicațiune lămurită, un program bine stabilit, un plan de muncă precis codificat.

Cuvântul acesta e soarele care îi luminează calea, pământul care îl hrănește și aerul care îl împresoară în dumnezeieștile momente de inspirațiune.

Artă este o schintele a divinității vecinic adevărate. Ea are menirea d'a aprinde aici pe pământ focul sacru al sentimentului divin care înalță pe om și-i deschide orizonturi mai largi, unde, lipsit de micile griji, uită par cā ce este, se desfătează în univers, admiră frumusețile naturē și creațiunile minții omenești, se bucură de atâte minuni necunoscute și se simte fericit cā trăește.

Menirea artelē e minunată. Ea are darul d'a vĕrsă lumină, d'a respândi cultură, d'a oferi plăceri intelectuale; d'a ne face să cunoaștem mai bine frumosul, să desprețuim uritul; să admirăm ce-i bun și să ne ferim de ce-i rău, să ne închinăm moralei și să ne 'ngrozim de păcat.

De aceea își îndeplinește misiunea prin diverse forme. Ea instruează și desvață, clădește și distruge, laudă și dojenește, recompensează și pedepsește, învie și omoară, totdeauna servind acelaș scop moral, totdeauna susținând adevărul.

Artistul, reprezentantul artelē, este apostolul propagator al adevărului. Gura, lira, penelul, dalta, mintea și inima, creierul care plămădește și mâna care îndeplinește, aū să stea vecinic în serviciul adevărului. El nu poate să mintă nici odată, prezintând drept adevăruri niște născociri desuchiate, cāci în momentul în care publicul le-ar recunoaște, ar ride de el și l-ar dobori de pe pedestaful de artist.

Poetul, care vrea să fie bardul națiunii sale, nu poate să cânte decât ceea ce frământă cugetarea poporului seū, cāci dacă lira lui ar întonā niște sentimente străine sângelui din care se trage, n'ar mai

representă sufletul aceluia și neamul său l-ar huiđui ca pe un simbrăș plătít.

Autorul dramatic, care ș-ar permite a căleá în picioare psychologia și ne-ar aduce pe scenă caractere nenaturale și ciocniri dramatice imposibile, — ar produce o lucrare fără valoare.

Romancierul care ne-ar injhiebá un subiect în lipsa de cunoștință a istoriei saú a vieții sociale moderne, care ne-ar zugrăvi figuri istorice cu deprinderi din epoca actuală, care ne-ar infirá în saloane conversație obișnuită în popor: n'ar stěrní decăt risul nostru.

Pictorul care ne-ar poftí să-i admirăm tabloul a cărui concepțiune e forțată, la care a abusat de colori saú care n'are aer: de sigur ș-ar atrage condamnarea tuturor.

Sculptorul care din blocul de piatră n'ar cioclí niște figure și grupe certate cu anatomia, n'ar fi decăt un cârpaciú.

Oratorul, care la tribună, pe catedră și în amvon, vestind evanghelia dreptății și a luminii, ar vrea să imbete ascultătorii numai cu niște fraze sforăitoare și fără miez, n'ar avea decăt niște succese vremelnice, după cari lumea desmetecită l-ar desprețuí.

Artistul dramatic, care ar îngână cuvintele în loc să vorbească și el ca lumea, care ar declamá unde nu are decăt să converseze, care ar bálbái ca papagalul unde ar trebui să fie plin de simțire, care ar strigá neconținut: ar provoca fluerături.

Adevărul e sufletul artistului. Fără acesta el nu poate să trăiască. Fără acesta el nu mai este artist.

Numai acela se poate numi artist, care e capabil a ne face impresiunea să-l credem. Și nu credem decăt pe acela care ne convinge că presintă adevărul.

Numai acela ne cuprinde inima și mintea; numai acela ne imprimă felul său de cugetare; numai lui ne închinăm cu devoțiune; numai el poate să ne domnească sufletul; numai el este artistul nostru.

Căci el tēlueșce ceea ce și noi simțim, plānge ceea ce ne doare și cāntă ceea ce ne 'n eseleşce, — cugetarea, inima, lumea lui — este și a noastră.

Numai ce-i al nostru ne interesează, numai bucuriile și durerile noastre le simțim, numai aceia sūnt artiștii nostri cari aú darul și curagiul a le interpretá, căci numai ei spun adevărul.

În toate timpurile, cultul cărui s'aú închinat fruntașii artei, a fost adevărul, căci aú știut că acesta este o putere dumnezeiască, singura care poate să le imprime vecinicia.

Aú urmat veacuri după veacuri și s'aú produs nenumărate opere de artă, dar din toate nu s'aú conservat posterității decăt acele cari aú fost inspirate de adevăr, căci numai ele aú viață vecinică.

Íată pentru ce tragediile elene și după mii de ani mai staú încă și astăzi în picioare; íată pentru ce creațiunile marelui Shakespeare aú să trăiască pentru totdeauna.

*

Adevărul inse n'a fost acelaș în toate timpurile și la toate popoarele. A trecut și el prin mari schimbări. Ceea ce odată s'a considerat drept dogmă vecinică, mai târziu s'a detronat și în locu-i s'a înălțat alt principiu, alt adevăr, care la rēndul

său iarăș a fost distrus, spre a face loc noului curent, noului adevăr.

Astfel s'aú perēndat diferitele școale artistice, cari aú produs o mulțime de opere de artă, geniale și șubrede, admirabile și ridicole, grandioase și șchilode, ínse toate menite a dērimá nimbul celor de mai înainte și d'a stabili noue regule de arte, d'a introduce noue principii de adevăr.

Classicismul începú a stringe puterea de creare a artistului. Geniul încātușat reclamá libertate mai mare fantasiei sale, ca să-și poată desvoltá mai deplin talentul, ca să poată exprimá mai perfect ceea ce simte, ca să poată represintă mai fidel adevărul.

S'a zis că restricțiunea clasică, punēnd stavilă talentului, e păgubitoare pentru progresul artistic, decí trebuie înlăturată.

Și s'a format o direcțiune nouă, care ș-a dat numele de Renaissance, inspirāndu-se de natură și deschidēnd poarta limbilor moderne.

Trei secole a domnit școala nouă, afirmāndu-se în deosebí în pictură și în poezie. Apoi s'a ivit părerea că nici vederile ei nu îndeplinesc misiunea artei, că nici principiile ei nu represintă destul de fidel adevărul.

Și s'aú afișat alte vorbe conducătoare. S'a zis că menirea adevărată a artei este d'a presintă viața într'un colorit idealist. Și s'a arborat steagul romantismului.

Acesta ș-a adunat mulți aderenți, căci eleganța, fineața, tonul ales, manierele distinse aú fermecat lumea. A și domnit multe veacuri în toate artele. Dar în serviciul idealismului, el se depărtá din ce în ce mai mult de realitate și prin exagerările sale desfigurá adevărul. Aceasta a produs o reacțiune, care trezi a din beția romantismului enervat, strigá să se deschidă ușa salonului parfumat, să între aer curat, să vadă oameni veritabili nu păpușe, viață reală — nu închipuită, să piară minciuna și să se restabilească adevărul.

Și numai decăt s'a proclamat naturalismul, care vestiá triumfător pretotindení că viața trebuie reprodușă întocmai cum este, căci ori ce omisiune ar fi o falsificare a adevărului.

Stăruința d'a esecută acest principiu, a avut ínse drept urmare o estrevaganță, care nu mai ținea cont de bunul gust, de cuviință, de morală, de marginile până unde poate să străbată arta. Dorind să fie cât mai reali și originali, adeptii acestei școale căutaú în adins să presinte partea cea mai urită a vieții și se 'ntreceaú într'u scoate la lumină numai murdăriile ei. Acest esces a compromis școala. Bunul simț al publicului s'a disgestat. Astăzi ne aflăm în ajunul d'a ne rentoarce la vechiul adevăr, care se fereșce de ori ce exagerare și care susține că menirea artei este d'a respândí gustul adevăratului frumos.

*

Noi Romānii, cari nu ne-am putut da partea de conlucrare la aceste evoluțiuni ale culturei omenesci, n'avem nici să îndurăm perderi, nici să notăm căștiguri. Ne aflăm ínse în favorabila situație, că din pătaniile altora putem să ne scoatem conclusionile. Aceste ne învață de ce să ne ferim și ce să urmăm; aceste ne arată cum să tragem prima brazdă în ogorul înțelenit al artelor, ca munca să ne fie rodnică și ca roadele muncii să remānă traínice.

Lumina minții e adevărul, zice vorba veche.

Adevărul are să ne fie facla conducătoare în întinericul ce voim să străbatem. Lumina lui ne va desluși calea cea bună, calea valorii reale.

Adevărul e izvorul puterii de viață, focul care ne aprinde curajul, scutul care ne apără lucrarea, farmecul care atrage așteptarea obștei și cuvântul care ne deșteaptă conștiința mândriei.

Priviți cât de senin se presintă 'n lume omul inspirat de adevăr! Fața lui e radioasă, ținuta-i demnă. El nu șovăe, căci are fixată credința sa; nu se 'ncurcă, căci nu trebuie să năsecească; nu tremură, căci nu se teme de nimeni. Cu fruntea ridicată, el stă neclintit; atacuri nu-i doboară, ură nu-l strivește, invidie nu-l nimicește. El privește toate nepăsător, sigur de învingere.

Cât de fericit este un astfel de om! Viața lui se străcoară în liniște, gânduri posomorite nu-i încrețesc fruntea, griji supărătoare nu-i tulbură seninul cugetării, mulțumirea siguranței îl face vesel. Sărac, el se simte bogat; mic, îi pare că este mare; slab, se crede puternic.

Starea aceasta sufletească se oglindează prin entusiastele versuri ale profundului nostru Eminescu:

Sunt numai mândru, mândru că pot fi
Așa cum alții nu-s. Ei slabi, eu tare;
Ei mint — eu adevărul spun,
Căci nu me tem de ale lui urmări.

El mândru poetul și se crede mai tare decât alții, căci aceia n'au curajul a spune adevărul și mint, dar el îl poate mărturisi, căci nu se teme de urmări.

A spune adevărul, este dar o virtute, o tărie, un titlu de mândrie, — căci numai acela cutează să-l profeseze, care are un caracter nepătat, care nu se teme de nimic.

Cel ce nu spune adevărul, este un om slab, lipsit de propria voință, de compătimit. El saui voește a seduce pe alții sau nu cutează a fi sincer, căci are la activul său păcate cari îl opresc.

Omul cinstit nu minte. În familie și în viața publică, el mărturisește vecinic adevărul. Nimic nu-l abate; nici glorie, nici bani, nici persecuțiune.

Nu mai acele familii sunt fericite, numai acele popoare au viitor, în fruntea cărora stau bărbați petrunși de adevăr; căci aceștia sunt oameni cu caracter curat, cari cultivând adevărul, sâdesc în neamul lor o putere morală și reală, puterea cea mai tare.

Să ne închinăm și noi acestei mari puteri! Să arborăm pe toate terenele activității noastre steagul adevărului. Și sub steagul acesta să enunțăm drept credeu al nostru, că numai acela este un om de valoare, care propagă adevărul; numai un astfel de om poate fi un respectabil cap de familie, un vrednic luptător al cauzelor publice, un valoros om de știință și un bun artist.

Dacă pe toate terenele vieții noastre numai acela poate fi un om meritos, care servește adevărul, — cu atât mai vârtos avem să pretindem postulatul acesta de la cei ce vrea să treacă drept reprezentanți ai noștri în arte, căci ei au să ne reproducă sufletul, cugetarea și tot ce avem mai intim.

Să ridice dar în inimile lor altar adevărului toți aceia cari simt în creerii lor ardând focul sacru al creării artistice. Adevărul să le fie farul. Să nu

vadă, să nu audă, să nu simță, să nu tèleuiască decât ce-i adevărat. Numai acesta e vrednic de ei, numai acesta are dreptul să-și reclame loc în lumea artelor.

Dacă activitatea noastră artistică va produce numai un grăunte de adevăr, lumea ne va observă și are să stea de vorbă cu noi, ca să ne putem afirmă idiomul.

Stabilirea adevărului înse trebuie să se facă cu multă băgare de seamă, căci nu toate ce par adevărate sunt aceleași în realitate; multe n'au decât aparința amăgitoare, altele au criteriul adevărului, le lipsește înse valoarea morală.

Artistul are să fie condus de un sentiment estetic, care să-i determine fantasia, arătându-i ce poate și ce nu poate să reproducă. El are să examineze toate cu deamănuntul, să le supună unei critici riguroase și să nu ne dea decât rodul acestui studiu. Nu numai are dreptul acesta, dar i se și impune. Întocmai cum în viață nu toți oamenii pot să fie primiți în o bună societate și nu toate faptele se pot reproduce în publicitate, căci bunul simț s'ar revoltă: astfel și pe terenul artelor numai aceea se poate represintă, ce bunul gust aproabă.

Arta, ca respânditoarea bunului gust, nu se poate cobori 'n noroiu, — ei are să aredice la sine pe toți cei ce vin sub steagurile sale. Ridicarea aceasta se face prin propagarea eternului frumos, a cărui temelie este — adevărul.

Ve salut, domnilor și doamnelor! — Și deschid adunarea generală.

Blăstēmul trădării.

*Cu sfârmate catapulturi
Turnul muced stă 'nclinat,
Iar în poartă surii vulturii
Frântă și-au de mult aripa,
Stând să cadă 'n toată clipa
Peste pragul fulgerat.*

*Înse 'n veci vor sta la poartă,
Că-i din cer blăstēm de veci.
Noaptea 'nvie-o oaste moartă,
Și-i de coifuri valea plină —
Fă o cruce și te 'nchină,
Călătorule, când treci.*

*Noaptea din ruini răsare
Tot castelul, precum fu.
Șant și ziduri de-apărare,
Turnuri albe cresc de-odată,
O cetate 'nfricoșată
Unde-Agripa cuib avu.*

*Iar din văi un Prinț se sue,
Când e noapte, spre castel;
E tăcere 'n cetățue,
Dar stafile pe coaste*

*Repeși vin, o 'ntreagă oaste,
Toți ai Prințului cu el.*

*Lupi ce cască largul gurii
Aū pe coif, și parc'aū strîns
Toate fiarele pădurii.
Sînt de-acei ce-aū stat în cale,
Varro tu, oștirii tale
Și-aū făcut pe August de-a plîns.*

*Cînd ajunge la cetate
Negrul Prinț al celor morți,
De trei ori cu pumnii bate
Repede 'n arama porții,
Scări aduc în grabă morții,
Cu berbecii bat în porți.*

*Și-audînd cum vin barbarii,
Ușa tainiții-o deschid
Și tresar legionarii;
Ei din bărbî, din pîr, cu mâna
Iuți își scutură țerîna,
Îes, aleargă, sar pe zid.*

*Sub un rîu de creste roșii
Albe coifuri strălucesc,
Și 'n amestec furioșii
Respingînd pe cei de-afară
Cad și mor, se 'naltă iară,
Rane fac, și le primesc.*

*Tîngăt înse n'are-arama
Cînd se bate scut de scut,
Tuba nu-și cunoaște gama;
Fără zuzăt lancea sboară,
Îar al spădii-otel doboară
Culd și strălucind, dar mut.*

*Îar de-asupra lor cu spaîmă
Luna se ascunde 'n nor,
Glas de bufnițe se 'ngaîmă
Și, cu aripî speriete,
Lilieci sburînd în cete
Se isbesc de coiful lor.*

*„De-ați avea voi pace-odată,
Voi ce ve luptați mereu!
Pacea înse nu vi-e dată,
Ca să știți în vecinicie
Dreapta Domnului mînie
Și că-i unul Dumnezeu!*

*„Cei trădați, ei dorm în pace!
Voue-al morții dătător
Partea asta nu vi-o face!
Voi cînd ați văduț pe-o seamă,
Că pe Crist cel mort îl chiamă
Martor al jurării lor.*

*„În nedreapta voastră ură
Vrînd să-i perdeți, ați făcut
Cu barbarii-o legătură.
Și-aū venit pe-ascuns barbarii
Și-aū perit legionarii
Căți pe Crist l-aū cunoscut.*

*„Noapte-a fost. Pe zid creștinii
Se luptaū pentru 'mpêrat;
Voi îns'ați deschis, hainii,
Toate porțile cetății —
Dreapta cumpân'a Dreptății
Îat'acum s'a rîsbunnt.*

*„Cei trădați, ei în morminte
Dorm în pace. Înse voi
Ve luptați și-acū 'nainte
Cu oștirile chemate
Și de-apururi ve veți bate
Pînă 'n ziua cea de-apoi“.*

*Astfel par' că într'una plînge
Turnul obosit și el
De-a vedea tot morți și sânge.
Căci de veacuri vede 'ntr'una
Noaptea cum aduc furtuna
Morții-aceștia din castel.*

*Îar cînd ziua se revarsă,
Pier și ziduri și cohorți,
Ruinată 'n deal și arsă
Stă cetatea tristă 'n soare —
Dar în noaptea următoare
Vin din noii aceiași morți.*

G. Coșbuc.

Teatru de societate.

Comedie în două acte.

(Urmare.)

Tirănică. Domnule ministru, noi femeile nu ne prea pricepem în cele politicești... V'aș rugă să-mi explicați și mie ce e asta legea minelor...

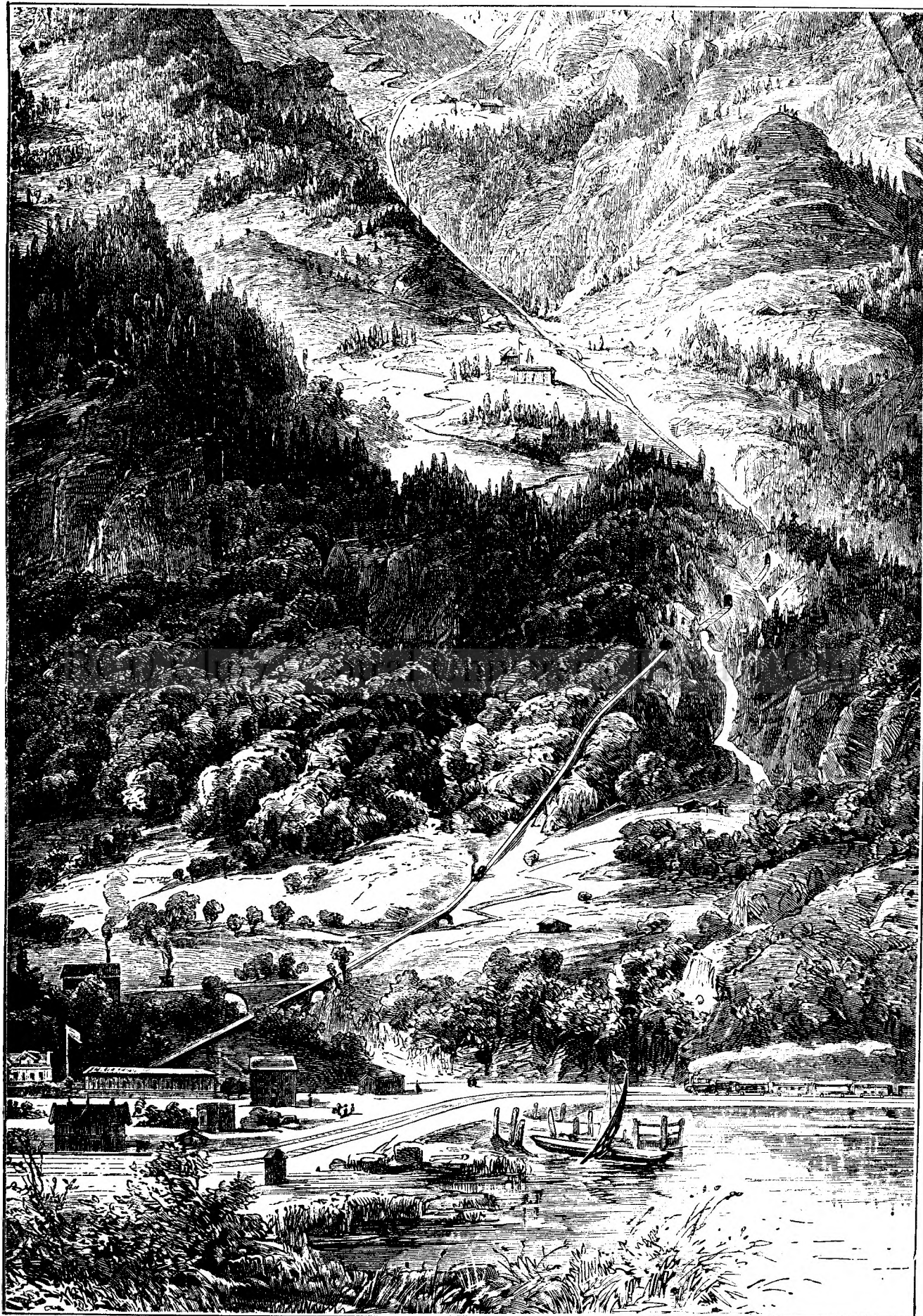
Răbdacovicî (tușind.) Ce e legea minelor... Adecă, cum s'ar zice: fă și tu ca mine... Ori: ce ție nu-ți place, altuia nu face...

Tirănică. Bravo!... Audî Agapie?...

Agapie. Păi nu știu eu... Legea asta se mai cheamă și legea sub-solurilor; ca adecă toate casele în țara românească să aibă sub-soluri... șciil, câte un etaj în pămînt; eu înse să fiu proprietar numai pe etaju de sus, și guvernul să-mi aducă și să-mi închirieze sub-solul numai la străini, că așa e soartea rumânului, să aibă străinismul temelie...

Tirănică. Aici nu ne împăcăm Agapie: mie nu-mi plac casele cu subsoluri... Întră mirosul de bucate sus... Adecă, me iertați, domnule ministru, că amestec în politica dvoastre... bucătăria mea...

Răbdacovicî. Eu sînt pentru drepturi politice

Cale ferată funiculară pe muntele Pilatus în Helveția.

femeilor... (Încet lui Agapie.) Scurtează-o, nene, că m'apucă sughițu...

Agapie. Tirănico, ia să ne trimiți dulceață și țuică...

Tirănica. Îndată, Agapie...

Agapie. Trimite-o în biuroū la mine...

Răbdacovici (ridicându-se și mișcând șatul.) Doamnă, poate să nu mai am plăcerea să ve ved înainte d'a plecă de la dvoastre. Ve rog dară să îngăduiți lui Răsmeriță să lipsească unele nopți când va trebui să-mi ajute la îmbogățirea țării cu legea minelor și cu mine, după cum a îmbogățit-o Dumnezeu cu mine care n'am mine dar care sper să dau de mine ca să se bucure toți de mine și de mine...

(Se inneacă și începe a sughiță.)

Tirănica. Bucurie și de la mine... (Aparte.) Ciudat ministru, ciudată lege.

Scena XVII.

Aceiași; Ralița.

Ralița. Am scăpat de repetiție...

Tirănica (făcându-i semn.) Mme Topuz... domnul ministru al domeniilor...

Ralița (câtând la Răbdacovici țintă.) Îmi pare bine...

Agapie. Poftim, domnule ministru... Tirănico, țuica mai repede... dl ministru nu dispune de-atâta timp... (Între în stânga pl. III.)

Ralița. Vai, cum s'a schimbat ministrul domeniilor. Nu-l mai cunosc. A! ori l-o fi dat Vodă afară și-a adus pe altul.

Tirănica. Poate, că în politică nestatornicia e lege... Îmi dai voie să me duc și să le trimit țuica?

Ralița. Bine, dragă, bine.

(Tirănica ese pl. II, stânga.)

Scena XVIII.

Ralița; Cică, Eduard.

Ralița. A! bine că ve întâlnești singuri. Ia ascultă Cică, ce tot ai cu Roseta de n'o lași în pace? Macar și dta, dle Mușunoglu? E femeie măritată. Nu-s destule fete să le curteniești și să ve însurați cu câte una care ve place și de care v'ăți vedea plăcuți? O! Cică, Cică, Cică...

Cică. Mai înteuți nu-mi mai zice, te rog, cică, cică, cică... „pour l'amour de Dieu“, fiind că nu mai sânt purcel mic...

Ralița. Bine; n'o să-ți mai zic...

Cică. Întru cât priveșce „paragrafia“ dtale cu femeile măritate, află că grădina vecinului are tot-dauna poame mai frumoase decât grădina de-acasă. Greu e s'alegi, de cules repede culegi...

Ralița (supărată.) Așă v'ăți învățat voi, derbedeilor să credeți, fiind că nu mai respectați nimica!

Eduard (aparte.) De la morale! C'est plus fort que moi... Je file...

Ralița. Ia vie-ți mintea la cap și ia uite, pe una din fetele lui Răsmeriță; și, dta măcar, domnule Mușunoglu...

Eduard (apropiindu-se de dânsa.) Apropo, cam cât crezi să aibă fetele? Aș mi se pare câte 150.000 de franci?

Ralița. Nu visați decât sute de mi, de aia rămâneți becheri și păianjeni pe la casele celor însu-

rați... Are fiecare fată câte 60.000 de lei... Ce? din drum să ia, me rog?

Eduard. Fi done!... Une misère! (Iși scutură haîna.)

Cică. Nu-s pentru noi, mamă!...

(Finea va urmă.)

N. Radulescu-Niger.

Icoane din viață.

(Urmare.)

9. DI MÖTZ ȘI AUGUST MILLONARUL.

De când devenisem profesorul chiriasei, începusem să fiu foarte rezervat față de Cornelia și surorile ei mai mici. Me feriam mult să nu rămân cu dânsa între patru ochi, de oare ce nu încetă de a-mi aruncă apropouri și a-mi vorbi cu alusiuni reu-tăcioase la adresa chiriasei — lucruri ce nu-mi făceau bine să le ascult.

În mine, o compătımiam, căci i ghiciam inten-țiunea, dar ce puteam face eu, dacă nu-i chip de dragoste cu sila...

Astfel, ori ce artă întrebuintă Cornelia să me sustragă influenței chiriasei, eră zadarnică și dacă veniam acum în casa lor, motivul îl ghicise de mult Cornelia, de și nu-mi dedesem pe față gândurile.

Dânsa vedând că pe calea grațiilor nu isbu-teșce, a început pe acea a clevetirilor.

Astfel o audiam:

— Astăzi un tinăr elegant și foarte cochet a vizitat pe dșoara de dincolo (se feriă să-i pronunțe numele.) Și ce frumos aș mai petrecut... Cu ce foc i-a cântat... Oh, și chirișa asta, zeu, nu o credeam până într'atâta, să primească curtea mai multor de odată... Vai, mama noastră e foarte severă! Nu ne permite să avem nici o cunoșcință. Afară de dvoastre noi nu cunoașcem nici un tinăr...

Eă tăceam și ascultam. Această purtare a mea o enervă pe Cornelia, de acea își dedea drum liber pasiunii:

— Dvoastre care v'ăți făcut atâtea ilusiuni frumoase despre dânsa, nu ve pare reu de o asemenea conduită, dle Vulcan?

— Mie?... De ce să-mi pară reu dșoară; e sora mea cumva... Cu ce drept m'aș amestecă eu la așă ceva?

— Ași, nu ve ered de loc; nu-i cu puțință să ve fie indiferentă purtarea ei, de vreme ce o iubiți...

— Eă? Vai, dșoară, în ce priveșce iubirea, n'am avut onoarea să-i fac cunoșcință până acum: poate de aci nainte.

La auđul acestor cuvinte Cornelia respiră mai ușor și o vagă speranță tindea să-i incolțească în inimă.

— Un poet să nu cunoască iubirea, nu ve cred, dle...

— Dar dvoastre i-ăți făcut deja cunoșcința, dșoară? întorsei eu vorba.

— Nu încă, inse imi inchipuesc că sânt pe cale a o cunoașce și eu.

— Atunci dați-mi voie să ve urez isbândă.

— V'aș primi urarea ce-mi faceți, dacă n'ar fi expresiunea ironiei, dle poet...

— E urarea cea mai sinceră, dşoară ; de ce aş fi ostil iubirei dvoastre ?

Împregiurul acestor puncte se invêrtia discuţiunea la care me angajă, fără voia mea, Cornelia.

Trecuse vre-o două săptămâni de la prima lecţiune ce predasem chiriasei, pe care me deprinsesem a o vedea în fiecare zi la ora hotărîtă. Eleva mea făcea progrese uluitoare. Tratând despre frumos, sublim, urit şi urmând mai departe cu figurile, dënşa îmi făcea compoziţii în scris, cu privire la aplicarea lor în practică.

Şi bucuria ei eră nespūsă vedënd că a început a-ş imbogăţi cunoşcinţele.

Eū, de şi îmi trecusem în carnetul sufletesc toate pîdicile ce mi se opuneau de a ajunge la fericierea ce o întrezăriam dincolo de aceste pîdici, totuş nimic nu me putea oprî să-mî înfrânez gândul de la dënşa.

Mai mult decât cele desfăşurate în prima seară a convorbirii noastre, nu făcusem nici un pas pe drumul iubirei. O clipire de gene, o privire duioasă, o stringere de mână călduroasă — aceste doar puteau să tradeze ce se petrecea în sufletele noastre.

Şi eū şi dënşa ne sfiam să facem un început de declaraţiune serioasă. Când me hotăriam să-i spuī: te iubesc, dşoară, cuvântul mî-amorţiă în gură şi numai când me găsiam singur pe drum, la întoarcere spre institut, îmi venia curajul, gândurile se inapoiaū iar la dënşa şi când îmi puneam capul pe căpătîiū, ele me părăsiaū urmându-şi solia dragostei întîiū.

Într'o asemenea stare sufletească trebuie să me fi găsit, când i-am scris următoarele rânduri, cari au servit de romanţă compositorului Livescu:

De dorul teū . . .

De dorul teū am suspinat
Şi-un plâns amar m'a podidit;
Iar gândul meū inaripat
La tine 'n braţe s'a oprit.

Avea el aripî aurii
Şi ochii galeşi, lucitori;
Eū te-aşteptam cu el să-mi vii,
Cu gândul meū şi tu să sbori.

Dar n'ai venit, de cum m'am dus
Pe-acelaş drum — nemângăiat;
Zadarnic rugî Celui de sus
În miez de noapte i-am 'nălţat.

Şi-am adormit; iar gândul meū
La tine 'n braţe s'a oprit;
De dorul teū, de dorul teū
Şi el acum m'a părăsit.

Dacă şi dënşa me iubiă, o vom vedea numai decât.

La 4 ore p. m. ca de obiceiū îmi făcusem apariţiunea sub nucul din curtea caselor preoţesei.

Care nu-mî fu mirarea, când observaī încă din stradă toate transperantele de la ferestrele caselor chiriasei lăsate în jos, iar la poartă aşteptându-me nerăbdătoare Cornelia, Didina şi Sabina.

Avënd să-mi comunice ceva care me interesă, probabil, de acea se postase câte-şi trele la pragul porţii.

Am salutat cu politeţe şi vrusei să trec în curte, când Cornelia îmi zise mai mult în şoapte:

— N'o să puteţi face lecţie astăzi cu chiriasha noastră, dle Vulcan.

— De ce? am întreat eū pîlind.

— S'a întemplat ceva — lucru ce ne face să credem că o să-i fle cu neputinţă să ve asculte...

— Cum se poate, dşoare, ce a putut să turbure liniştea unei familii atât de pacinice?

— Poftim să trecem în camera cea din fund, acolo credem că veţi fi în stare să înţelegeţi motivele ce au determinat incidentul...

Nu m'am opus de loc. Le-am urmat unde ziceau. Am intrat într'o cameră patrată a cărei uşe închisă de la o lature a pîretului din interior respundea în camera de lucru a chiriasei. Acî în şoapte, Cornelia mî-a povestit că ar fi venit de dimineaţă un domn, intim amic al dlui Răinu, fost coleg al seū de la politehnicum din Viena, anume Môtz, rentierul, care în urma înţelegerii avute cu dl Răinu, prin scrisori, venise că ceară mâna dşoarei Răinu pentru nepotul seū August, care moştenise de curënd vre-o 8 milioane de la o tuşe a sa din Londra şi că dşoara Răinu s'ar fi opus din resputeri să-i dea mâna ce i se cerea.

Cu multă resemnare primisem aceste veşti, care priviau iubirea mea şi acum când gânditor asupra împregiurărilor, lăsasem tăcut ochii în jos, am audî următorul dialog între dna Răinu şi fiică-sa:

— Linişteşte-te Nuşy; lasă că Dzeū e mare; să sperăm că toate vor fi după voia ta. Te rog, să nu mai plângi că-mî faci reū, înţelege-me odată.

— Nu pot, nu pot mamă, mî-e tare greu; îl audîşi ce hotărit spunea, când tu luai lucrurile în glumă, că-ţi va presintă în scris consimţimântul tale... Nu este aşă că tu nu mi-l vei da nici odată pentru altul decât pentru poet? ...

La cuvântul din urmă simţii ea şi cum un curent electric s'ar fi descărcat din creşcetul capului şi mî-ar fi paralisat pentru moment întregul sistem nervos.

Fiica continuă:

— O n'aş putea mamă, să devin soţia lui August nici odată, nici odată! Ţi-am mărturisit şi ţi-o mărturisesc că iubesc pe poet... Nu este aşă că şi tu ţii la alesul inimei mele?

La aceste din urmă cuvinte — me uitaī cu coada ochiului la Cornelia, care ascultă din picioare cu tēmpla lipită de scândura uşei. În acel moment mî se părū că am în faţa mea o statuie neînsufletită...

Se gândia negreşit, că aceasta mărturisire o putea face şi ea masei cu mult înaintea chiriasei şi cu un succes deseversit.

Ah, şi — acum vedea cu ochii, audia cu urechile ei că e prea târziu... Miī de gânduri i strebătură în minte: dacă ar încercă o luptă faţise... mai cu seamă acum când împregiurările veniaū să aducă cu ele o despărţire între mine şi chiriash... Ah, da Cornelia ascultă pe de o parte convorbirea între mamă şi fiică, dar pe de alta se gândia să între în acţiune. Ideea isbândeī o făcea să fie curajoasă.

Dna Răinu grăi:

— Negreşit că da; Poetu — cum i zici tu — a fost ales de tine şi v'am binecuvântat; dar te-ai gândit tu Nuşy, dacă şi lui i va conveni vre-odată să-şi unească viaţa cu tine lipsindu-ţi fireşce, milio-

nele lui August cari hotăresc căsătoriile în zilele noastre în majoritatea casurilor?

— Ai dreptate, mamă, zise fiica suspinând. Noi n'am vorbit decât foarte puțin împreună și apoi e cu puțință să nu fie în stare să ia o hotărâre de pe acum... și dl Mötz care-i așa de hotărât față de milioanele nepotului său... Vai ce situație grea! Oh, mai bine aș preferi la urma urmei să me 'nsotesc cu moartea mea decât cu August care-mi face impresia unui evreu de Galiția...

— Fii pe pace, draga mea, n'are să se întempele una ca asta până trăese eă. Să fii calmă și cât se poate de corectă cu bătrânul; voi și eă să înălătur neplăcerea din calea ta...

— Ah... de mi-ar vorbi și mie mama tot așa... își zise Cornelia... Ce ar fi oare dacă la rândul meu i-aș mărturisit că-l iubesc...

— Haide, haide ridică transperantele, deschide ferestrele din gang, să mai intre puțin aer în casă, că ne înăbușim și-apoi se poate să sosească dl Mötz pentru a isprăvi și cu el într'un fel, încheiă dna Răinu.

— Da, mamă, dl Mötz a spus că va veni să-și presinte actul consimțământului tatei... Vai, cum tremur de toate acestea!

Îmi veniă să alerg, să o îmbrățișez, să o îmbrăbătez și să sărut mâna cu recunoștință dnei Răinu, declarându-i că primesc oric ce condițiune, numai să am fericirea să rămân pe veci alesul fiicei sale, dar cum ele spuseră că dl Mötz va veni, rămăseși locului spre a fi martor ocular până la fine la toate ce aveau să se desfășoare. Inima începuse să-mi bată în pept cu neregularitate și să determine paliditatea observată de Cornelia pe fața mea.

— Tineți-ve curajul, dle Vulcan, imi șopti dâna ironic.

Dar când auđii pașii în gangul chiriașelor și pe amândouă exclamând de odată:

— Ah, dl Mötz, — respirațiunea mi se opri ca în fața unui pericol eminent și tremuram ca prins de friguri.

Me uitați prin găurica în care se introducea cheia în broască. Spre norocul meu, pentru a-l putea fotografia bine în memorie, dl Mötz se aședase pe un scaun în dreptul ușei.

Eră un om înalt și spătos; obrazii lui făcoși i atârnați ca niște urechi de elefant; umerii înalți i deteau înfățișarea unui cocoșat; rezemat pe baston, din pragul ușei încă, cu ochii lui mărunți și verđi urmări pe dșoara Răinu.

— E... te-ai mai gândit reutăcioasă? Am scris tatălui dtale despre frumoasa mea hotărâre și domnialui s'a grăbit a-mi trimite consimțământul său... Ha, ha, uite-l aici în pusunar, făcând dl Mötz clătinaând din cap și zimbând în arătarea unor dinți cât lopețile...

Dânsul urmă pe un ton serios:

— Ți-am spus și ți-o repet că August al meu e de 8 ori milionar. Familia Hubert din Londra s'a stins și ultimul coboritor al acestei familii e August al meu; toate jurnalele au vorbit de această moștenire și cu multă deferență despre moștenitor. August va plecă în curând la Londra să între în posesia acestei colosale moșteniri; pe lângă aceasta, toată averea mea cum și proprietățile mele ve rămân tot voue, iar părinților dtale sunt dispus să le ofer ca dar în ziua nunții voastre, 20 mii de lei.

August mi-a mărturisit cu lacrimi în ochi că te iubește ștregărițo, ha, ha, și fiind că țin să-i fac complectă fericirea, am venit să isprăvim mai de grabă, pe de seară să ve logodesc și sper că și dta să fii cuminte și să nu mai dai norocului cu piciorul.

La vorba lui că a venit să-i logodească, simții că ameteșc...

Inima dșoarei Răinu tremurá ca o frunză espusă vijeliei; cuvintele bătrânului rentier, i răsunați sinistru pe lângă urechi, ca sunetul bulgărilor de pământ, cari se isbesc de capacul unui coșciug; nu simțișe nici odată desgustul de lume ca în momentul acela. Dânsa nu putea găsi un cuvânt de obiecțiune: un fel de groază i cuprinse întreaga ființă; ședând pe scaun ochii ei păreau că urmăresc pe cineva să vie din spre poartă și nu îndrăsnia nici să afirme nici să nege ceva.

Dna Răinu de asemenea tăcea, pe când dl Mötz urmă:

„Ce?... Numai nebunii susțin în ziua de azi că esistă amor; i-auđi gugumănie! să preferi pe un elev sărac, care nu și-a terminat studiile încă, fiind că îți ameți capul cu niște versuri nesărate; sunt în stare să-i zdrobesc creeri, să nu-l mai ved pe aci!... El e mai capabil ca August al meu, care-i milionar? Și ce are a face, dacă August n'are bacalaureatul? Câți licențiați n'am vedut eă lihniți de foame!

Bătrânul devenise furios cu atât mai mult, cu cât tăcerea mamei și a fiicei se prelungiă mai mult.

În sfârșit, dșoara Răinu, ne mai putându-se stăpâni, isbucni:

— Băiatul este sărac, înse e destul de înțelept, dle Mötz și-apoi trebuie să știi că-l iubesc.

Dl Mötz tremurá de mânie.

— Cuvintele tale me fac să cred că saă ești nebună saă de pe acuma să te socotesc madama acelui sărăntoc.

Dșoara Răinu gemu sub apăsarea cuvintelor lui sarcastice; nu eră de ajuns că o umilise, dar o și insultase pe față; câteva minute remase mută ca o epileptică, apoi după ce se reculese, reluă:

— Respect bătrânețele, dle Mötz, înse nu și poziția dtale bogată față de niște oameni ca noi fără milioanele nepotului pe cari îndrăznești să-i insulti. Voesc să fiu lăsată în pace, m'ai înțeles? Nimeni din ai mei n'are nevoie de milioanele dvoastre... Numai părinților mei le datorez supunere, iar cât pentru dta, n'am decât... prin urmare sântem refuși...

Bătrânul clătina din cap, scrășni din dinți, apoi cu un gest de dispreț sfârși:

— În locul recunoștinței că am vrut să te fac bogată, gălesc disprețul hel...

— Tocmai cea ce ți se cuveniă, dle...

— N'ai vrut să scapi situația părintelui teă, nu, fie, fii nenorocită atunci, încheiă bătrânul rentier, trântind ușa după sine și eșind ca o vijelie afară.

Eră așa ceva ca și cum o furtună nebună s'ar fi dus în pustii odată cu disparițiunea bătrânului și acum calmul se restabilise.

Cu toate astea mama și fiica plângeau fiecare în parte, în urma acestei scene și amândouă se siliaă să-și ascundă lacrimile.

(Va urmă.)

Petru Vulcan.

SALON.

Suvenirî din Helveția.

Calea ferată funiculară pe muntele Pilatus.

Face mare greșală cel ce, voiajând prin Helveția, nu se abate și pe la Lucerne, un oraș situat lângă golful superb al lacului ce poartă numele de „lac des IV cantons“; este capitala cantonului de asemenea nume, are 20.000 locuitori și prin situațiunea sa de o frumuseță excepțională a devenit orașul de rendez-vous al tuturor națiunilor.

Lucerne nu e mult bogată în curiozități, ci e mult superbă pentru situația incomparabilă ce o are pe bordul celui mai pitoresc lac din Șvițera. Făcând o plimbare pe cheul, care e Corso al orașului, dai de o mulțime imensă de oaspeți, cari îți ofer un spectacol bizar al tuturor modelor și costumelor posibile și imposibile; auzi vorbindu-se o mulțime de limbi și o amestecătură de dialecte.

La capătul promenadei de pe cheu dai de cea mai veche și mai frumoasă biserică din oraș, clădită în an. 695 și reconstruită în 1634. Aici se află un tablou clasic: „Christos pe muntele Olivelor“ de Guido Reni și mai multe sculpturi în lemn de mare valoare. E mult remarcabilă orga din aceasta biserică, fiind una dintre cele mai mari și mai perfecte în toată Europa. A construit-o Ioan Geisseler din Salzburg, care a lucrat la ea de la an. 1643—1651.

Pe timpul când petreceam în Lucerne, mai în fiecare seară se aranjă câte un concert de orgă în biserică, unde puteai intra plătind un franc. Nu voi uita nici odată piesa: La „fantasie pastorale et orage dans les Alpes“ de F. I. Breitenbach și tot de densul cântată la orgă. Piesa aceasta eră o specialitate originală a orgel grandioase.

Eră seara la 7½ ore în 2 august când am intrat în biserică și se cântă pe orgă tocmai piesa amintită: mi se părea că în amurgul serii aud din depărtare dintre munți sunetul unui bucin, apoi acestui sunet melancolic îi urmă o furtună uragană în toată furia sa, însoțită de un tunet de credea că tremură toată biserică; după aceea un vuet când mai aproape când mai departe se auzia, vuet de care produc stejarii purtați de viscolul oribil din munți, și se părea că se varsă cerul. Sunetul nu încetă, vuetul continuă și între aceste se amestecău tonurile dulci și melancolice de bucin. Mi se părea, că me impresoară o furtună oribilă din Alpi; într'adevăr eră un ce oribil și totuș maiestros, un ce formidabil și totuș dulce și grațios.

Ar trebui să scriu mult, forte mult, pentru ca să schițez toate suvenirile aduse și păstrate din Lucerne. Prin cele scrise până aci inse m'am prea abătut de la ținta ce o aveam când am pus pe hârtie titlul de mai sus. Ținta mea eră să dau o scurtă schițare a căii ferate funiculare de pe muntele Pilatus.

Voiu să încerc, dar nici acum n'o pot face, înainte de ce m'aș ocupa nițel și de muntele Pilatus,

căci Lucerne și muntele Pilatus sânt atât de aproape, că vorbind de unul nu poți să taci de celalalt.

Muntele Pilatus privit din orașul Lucerne, il afi situat în partea dreaptă vis-a-vis cu rivalul său Righi, pe care asemenea conduce o cale ferată funiculară. E un colos stâncos înalt de 2300 m., culmea mai totdeauna e acoperită de negura ce o impresoară ca o pălărie; de aici se zice, că încă din timpurile vechi și-ar fi luat și numele de „Pilatus“, care se derivă de la pileatus, adica mons pileatus, ce pe românește însemnează — munte cu pălărie. Multe povești mitologice și fantastice, multe istorioare și legende curioase s'au scris despre muntele Pilatus și originea numelui său. O zicătoare metereologică mi-a spus un turist despre muntele Pilatus „Quand la Pilate a son chapeau, Dans le pays il fait beau“... Pe românește: Când Pilat e cu pălărie, vreme bună va să fie.

Până la an. 1885 acest munte formidabil eră accesibil numai pentru turiștii temerari; în anul acela colonelul Locher și inginerul Ed. Guyer-Freuler din Zürich au făcut un proiect genial pentru construcțiunea unei căi ferate până în vârful muntelui, proiectul a fost examinat și acceptat de o societate pe acțiuni și linia ferată lungă de 2700 m. s'a construit în doi ani de zile; de atunci, adica de la 1888 încoace, muntele Pilatus e accesibil pentru toți aceia, cari au curajul de a călători prin regiuni, unde numai gândul și paserea sboară.

Cine călătorește prin Helveția, să-și ia direcțiunea spre Lucerne, de aici poate ușor și cu puțină cheltuială întreprinde o călătorie cu vaporul până la Alpnach, de unde pleacă trenul funicular pe munte în sus până la Pilate-Kulm, va să zică până în vârful muntelui urieș.

Plecând trenul din gară (vezi ilustrația din nr. acesta,) traversează la început prin regiuni împodobite cu pomi și în deosebi cu nucii, părăsind regiunea nucilor penetrează printr'o pădure deasă de stejari, mai apoi prin pădure de brad, până ajunge la stațiunea Wolfort, aici mașina se aprovizionează cu apă, apoi trece peste un viaduct, care stă suspins între doue stânci uriașe. De aici o privire verticală în abisul văii te face să-ți reculegi toate puterile ca să nu ți se facă reu la cap și pe când ai voi să-ți reintoreci privirea cătră undele lacului azuriu, trenul intră într'un tunel lung cam de 50 m. Părăsind tunelul ajunge la Risleten, de aici se estinde o panoramă mai deschisă spre valea Obwald până la Bouwig, continuând ascensiunea, calea ferată atinge o regiune mai sălbatică cu 2 tunele. Eșind din ele, se întinde o priveliște fermecătoare până departe spre muntele Albis, ce se ridică între Helveția centrală și valea lacului Zürich. Aici sosește la Aemsigenalp, unde se așteaptă trenul care se scoboară; o înălțime este aici de 1400 m. la o distanță de 2200 m. De aci încolo se începe ascensiunea teribilă, așa că ai cugetă, că merge trenul întocmai ca pe un părete gigant. La partea dreaptă o mică clădire de lemn, un otel se opune aici tempestăților uragane cari sânt foarte dese în regiunile aceste stâncoase și aride.

Mașina abia mai poate sufli, e spre gătate apa, o nouă proviziune cu apă ca să-și poată continua cursul. Plecând de aici, traversează o regiune din cele mai pitorești a muntelui Pilatus, o regiune cu pagiste bogată unde se aude sunetul drăgălaș al clo.

pozelului vitelor ce pasc aici în dricul verei, aceasta se numește „Steigli.“ Ceva mai înainte trenul trece peste blocurile enorme și fantastice ale regiunii Mattalp. De aici o priveliște superbă spre piscurile Matthorn și Esel, cari formează cele mai înalte puncte ale muntelui Pilatus. Matthorn, care se înalță în partea stângă, e un munte stâncos enorm și din motivul că prezintă o mulțime de cavități și crepături, turiștii l-au numit „Calea diavolului.“

Aici trenul ia direcțiune în dreapta spre punctul numit Rosegg, de unde se urcă pe o linie aproape perpendiculară printre stâncile piscului Esel. E greu a-ți și imagina o linie ferată clădită cu mai mare temeritate ca aceasta. La o distanță de 3800 m. te afli într-o înălțime de 2000 m. În coasta acestui colos se află patru tunele lungi câte de 40—50 m. Între cele două tunele superioare ți se desfășură o panoramă fascinantă spre Alpii de Bern purerea acoperiți cu zăpadă.

În fine după ce face un turneu în giurul unei stânci uriașe, trenul își ia direcțiunea spre punctul culminant cu o înclinațiune de 48%. Încă câteva minute și sosește la stațiunea superioară ce poartă numele de Pilate-Kulm. Aici mașina dă signalul printr'un fluierat, care după distanța de 4650 m. îți sună atât de drăgălaș și atât de plăcut, de ai sta să-l tot ascuți. Nici odată sunetul mașinei nu mi-a fost mai plăcut și mai binevenit ca aici.

Trebuie să mărturisesc, că pe toată calea am stat cuprins de o teamă îngrozitoare, dar în fine aici am fost recompensat pe deplin fiind timpul senin, ceea ce mi-a oferit o priveliște ca nicăiri alt unde în lume. Văi mai încântătoare, coline mai drăgălașe, lacuri azurii mai farmecătoare, vile și cătune mai frumoase ca în giurul muntelui Pilatus nu afli pe tot rotogolul pământului. Toate aceste îți ofer aici o panoramă fascinantă, o panoramă fără păreche, care te face să zici: „Mare ești Doamne și minunate sunt lucrurile tale“.

Teodor Bule.

Să ne curățim limba!

— Rubrică permanentă. —

Cât de mult poate strică un exemplu rău, ne probează faptul, că repozatul „Luminatorul“ a început să scrie „abonenți“ (după vorba nemțită de „Abonenten“) și de atunci toate ziarele noastre, chiar și cele bine scrise, se servesc de cuvântul „abonenți.“

Corect este: abonați sau abonați.

LITERATURĂ.

Anuarul Societății fondului de teatru român. Ca în anii precedenți, astfel a apărut și acum în ajunul adunării generale, „Anuarul Societății pentru fond de teatru român, pe anul 1901—1902.“ Anuarul acesta s-a creat deja un loc de onoare în publicitatea română. Constatăm cu plăcere că noul secretar al Societății, dl profesor dr. Iosif Blaga, care a îndeplinit redactarea, a ținut publicațiunea aceasta la nivelul atins de fostul secretar al Societății, dl Vasilie Goldiș, strămutat din Brașov la Arad. Par-

tea cea mai mare a Anuarului, care este al 5-lea, se ocupă de adunarea generală din Șimleu: discursul de deschidere al președintelui Iosif Vulcan, lucrările cetite de dnii Nicolae Sulica și Ioan Budișan, rapoartele comitetului, procesele verbale, vocile de presă despre acea adunare și altele. Societatea are 57 membri fondatori în viață, 28 au murit; 49 pe viață, 25 morți, 157 ordinari și mai mulți ajutători. Din celelalte publicațiuni relevăm „Mișcarea teatrală la noi în anul 1901“ de dr. Iosif Blaga. Din acesta vedem că în anul trecut s'au dat la noi 117 reprezentațiuni teatrale, cu 5 mai multe decât în 1900. O publicațiune foarte interesantă este ceea a dlui dr. Valerie Branice, despre trupa teatrală a lui G. A. Petculescu, care prin anii 70 și 80, mai bine de un deceniu, a dat reprezentații cu o trupă înghiebată de densus, în diverse părți locuite de Români și a fost astfel primul director de trupă ambulată la noi. Articolul este intercalat cu portretul lui Petculescu, cu pose cari îl reprezintă în diverse roluri și cu facsimila unui afiș teatral. Dl Ioan Scurtu scrie un articol intitulat: „Cestiunea teatrală la noi.“ Din „cartea de aur“ a membrilor se publică portretul și biografia a trei membri fondatori (Teodor Pop, Grigorie Matei, George Boeriu) repositi, căci conform hotărârii comitetului, de acum înainte numai portretele și biografiile membrilor morți se vor publică. — Acest cuprins interesant se prezintă în o formă foarte elegantă și modernă, care face onoare tipografiei A. Mureșianu din Brașov. Volumul de 266 pagini, membrilor se trimite gratuit. Pentru alții 3 coroane.

Volumul II din „Cartea de Aur.“ Volumul I al „Cartii de Aur“, precum se știe, este confiscat și procuratura a făcut autorului T. V. Păcățianu proces de presă. Înainte d'a se judecă procesul, dsa a scos la lumină în Sibiu al 2-lea volum. Acesta cuprinde istoricul evenimentelor din 1860, 1861 și 1862—63, adică timpul renașcerii noastre naționale-culturale. Aici găsim rolul lui Șaguna pe terenul politic și bisericesc; diversele conferențe și petițiuni; luptele parlamentare din Pesta, declarațiunea lui Andrei Mocsonyi, o lungă serie de documente istorice. Preț 10 coroane, pentru România 12 lei.

Scrieri nouă de Riria. Escelenta noastră scriitoare, care se ascunde sub pseudonimul Riria, a scris o tragedie în 5 acte, „Elvira“ sau „Nobleta inimii împune sacrificiu.“ Autoarea ne-a făcut plăcerea a ne trimite actul prim, pe care îl vom publică în curând. Tot dna Riria ne-a trimis și o poezie, care va apărea în nr. viitor.

TEATRU.

Societatea fondului de teatru român în Bistrița, după toate presemnele, va avea o frumoasă adunare. Românii din partea nordică a Transilvaniei usează de privilegiul acesta spre a da Societății sprijinul cel mai călduros. Dar și din alte părți vor merge mulți la Bistrița, unde îi așteaptă cea mai dragă ospitalitate. Comitetul aranjator din partea locului a înghiebat un program în care toate păturile vieții sociale românești își vor da concursul. Inteligența, meseriași și poporul se vor întrece în a oferi publicului momente neuitate. În numerele viitoare ne vom face plăcerea a raportă amănunțit despre succesul acestei

adunări. De asta-dată anticipăm discursul de deschidere al președintelui.

Teatru în Corpade. Tinerimea din Corpade a dat la 2 august reprezentație teatrală jucând piesele: „Cerșitorul“ de I. I. Livescu și „De necaz“ sau „Ce face beția“ de Th. Speranța.

BISERICĂ și ȘCOALĂ.

Profesori noi la Blaș. Dl *Al. Ciura* a fost numit profesor de teologie în locul dlui dr. Elie Dăianu, numit protopop la Cluș, — dl *Octavian Prieș* s'a numit profesor de teologie în locul reposatului Vasile Rațiu. Amândoi vor fi și la gimnasiu profesori ajutători. — Dnii *Augustin Caliani* și *Eugen Pantea* au fost numiți profesori la gimnasiu.

Conferință preoțească-învățătorească în Oradea-mare. Învățătorii români gr. or. din protopopiatul Oradea-mare au fost întruniți în conferință vineri în 16/29 august 1902. Obiectul principal de dezbateri a fost rezultatul examenelor de la finea anului școlastic trecut, apoi defectele esperiate atât cu privire la metodă cât și la menținerea disciplinei și a curățeniei în școală. Referitor la aceste, învățătorul Nicolaș Firu a pregătit un fel de disertațiune în care a arătat toate scăderile metodice și didactice esperiate în școlile noastre. S'a constatat că religiunea și cetirea ca cele mai importante obiecte de învățământ se propun de tot mecanic, iar pe socoata mentală nu se pune destul pond. În fine conferința a decis edarea unui manual conducător pentru „Învățământul intuitiv“ și a unui „Organ pedagogic“, cauza se va transpune adunării generale pentru apreiare. La adunare au luat parte și Preacuvioșia Sa dl Vasiliu Mangra vicar episcopesc care a fost invitat special prin o deputațiune. Sâmbătră în 17/30 august a. a. s'a ținut conferința preoțească-învățătorească. Obiectele puse la dezbateri au fost: 1. Modul cum au să procedă preoții și învățătorii față de popor spre a-l îndemna la religiositate și a-l întări în credința străbună. 2. S'a discutat asupra mijloacelor morale care ar fi mai potrivite spre a îndemna poporul ca însuș din indemnul propriu să-și trimită pruncii la școală și să stăruie la creșterea lor. 3. S'a discutat în fine asupra ramurilor de meserii, economie și industrie cari ar fi mai rentabile și mai accesibile pentru poporul nostru, după împrejurările locale. Durere, asupra acestor puncte de vre-o câțiva ani se tot vorbește, în faptă înse foarte puțin sau chiar nimic nu s'a făcut. Ambele conferințe s'au ținut sub presidiul dlui protopresbiter Toma Păcala. (fr.)

Alegerea de protopresbiter în Ilia s'a făcut la 16/23 august, sub presidiul dlui M. Voileanu, comisar consistorial. Resultatul a fost următorul: Avram Păcurar paroc în Lancrem a intrunit 35 de voturi, George Oprea paroc în Hunedoara 11, Șinea 1.

Stipendiștii fundațiunii Gozsdu. Sâmbătră și-a terminat ședințele reprezentanța fundațiunii Gozsdu, întrunită în Sibiiu. Din hotărârile luate în aceste ședințe amintim după „Telegraful Român“, că dintre foștii 140 stipendiști s'a șters 14, cari parte au absolvat, parte nu au cerut să li se susțină stipendiul și pe mai departe. Stipendiștii noi s'a votat 34, între cari două de câte 1000 coroane cu condiția, ca stipendiștii să locuască în colegiul Eötvös din Budapesta. Suma disponibilă a fost 65.800 coroane, care a fost distri-

buită întreagă. — Pentru ca reprezentanța să fie în curent cu purtarea stipendiștilor, s'a hotărât, ca în fiecare oraș unde studiază stipendiști de ai fundațiunii, să se concreadă unui încreșut al ei inspectarea și controlarea tinerilor atât în ce privește diligența în studii, cât și în ce privește purtarea afară de școală.

Reuniunea învățătorilor din diecesa Caransebeș se va întruni în adunare generală anul acesta în Recița-montană la 28 și 29 septembre st. n.

C E E N O U ?

Hymen. Dl *Romulus Juchescu*, absolvent de teologie și dșoara *Eva Pop* s'au logodit în Chevi-Seleuș. — Dl *Nicolau Vaiant*, funcționar la gara din Timișoara, s'a logodit cu dșoara *Marioara Popovici*. — Dl *George Ciocan* și dșoara *Otilia Ghimbășan* s'au logodit în Făgăraș. — Dl *Aureliu Bungariu* învățător și *Rosalia Bocoșiu* se vor cunună duminică la 7 septembre în biserica gr. or. din Salathiu.

Asociațiunea la Oravița. După încheierea numărului trecut primirăm următorul avis: Pentru adunarea generală a Asociațiunii ce se va ținea în Oravița la 14—15 septembre a. c. st. n. comitetul aranjator, pe lângă programul oficios, a mai proiectat următoarele: 1. Sâmbătră, în 13 septembre seara la 8 ore convenire în grădina otelului „Coroana“. 2. Duminică în 14 septembre: a, la 9 ore dimineața serviciu divin în biserica gr. or. din Oravița-montană; b, la ora 1½ banchet în grădina otelului „Coroana“; c, la ora 4 d. m. petrecere populară în curtea bisericii; d, seara joc în sala otelului „Coroana“. 4. Luni, în 15 septembre: Seara musică în grădina de tir. 4. Marți, în 16 septembre: Escursiuni la Anina, Ștaer, Marilla, Valea Ciova, Călugăra, eventual izvorul Coronini și Ochiu-Beului. Cuartire se vor rezervă numai acelor oaspeți, cari mult până în 5 septembre își vor anunța — la adresa institutului „Oraviceana“ participarea lor la adunare și ora sosirii. Bilete pentru banchet à 5 cor. se vor strada numai acelor persoane, cari se vor însinua până la termenul fixat mai sus. Cei ce doresc a participa la excursiunea cu trenul ce pleacă la ora 5-14 din spre Lisava—Orșova—Anina, au să se însinue la locul amintit mai sus până în 14 septembre. *Comitetul aranjator.*

Asociațiunea în Ugocia. Adunarea despărțământului Sătmăr-Ugocia, ținută de curând în comuna Turț din Ugocia, sub presidiul harnicului protopop George Șuta din Mofin, a avut un frumos rezultat material și moral. S'a încasat 1200 de coroane.

A murit: Véd. Ana Fereu n. Suciu în Timișoara la 16/29 august, în etate de 47 ani.

Gălindarul săptămânei.

Dum. a 12-a după Rosale. Ev. dela Mat. cap 18, gl. 2. Soarele răsare 5 o. 26 m. dim. — Apune 6 o. 30 m. p. m.			
Diua sept.	Gălindarul vechiu		Călind. nou
Duminică	25	† S. ap. Vartolom.	7 Regina
Luni	26	S. Adrian și Natali	8 † Născ. Maria
Marți	27	Cuv. păr. Pimeu	9 Gorgoniu
Mercuri	28	C. p. Moise arap.	10 Nicodin
Joi	29	† Tăier. cap. sf. Ión	11 Atanasia
Vineri	30	Alesandru, Pavel	12 Valeriu
Sâmbătră	31	Bréul P. V. Maria	13 Ida și Melida

Proprietar, redactor răspundător și editor:
IOSIF VULCAN. (STRADA ÁLDÁS NR. 14/296b.)

MERSUL TRENURILOR.

Valabil de la 1. mai 1902.

Budapesta—Orade—Predeal—București						București—Predeal—Orade—Budapesta.						
		Accel.	Person.	Accel.	Person.			Accel.	Person.	Accel.	Person.	
Budapesta	pleacă	6 50	8 30	2 —	5 45	9 15	București	pleacă	— —	7 50	— —	9 15
Szolnok	"	9 07	11 31	3 59	9 27	11 19	Predeal	"	— —	3 32	— —	1 12
Szajol	"	9 21	11 49	4 12	9 46	11 33	Brașov	sosеșce	— —	5 00	— —	2 18
P.-Ladány	"	10 43	2 —	5 28	11 53	12 55	"	pleacă	— —	7 48	5 8	2 45
Berettyó-Ujfalu	"	11 18	2 47	6 03	12 46	1 33	Feldiora	"	— —	8 27	5 58	3 15
M.-Peterd	"	— —	3 —	— —	1 00	— —	Homorod Kőhalom	"	— —	10 03	7 44	4 23
M.-Keresztes	"	— —	3 12	— —	1 14	— —	Sigbișora	"	— —	11 40	9 45	5 49
Bihar-Püspöki	"	11 48	3 32	— —	1 36	— —	Mediaș	"	— —	12 40	10 58	6 37
Oradea-Mare	sosеșce	11 56	3 42	6 39	1 48	2 11	Kis Kapus	"	— —	1 25	11 50	6 50
Oradea-Mare	pleacă	12 21	4 10	6 46	2 06	2 18	Blaș	"	— —	2 16	12 40	— —
Velența	"	— —	4 17	— —	2 31	2 26	Küküllőszeg (Blaș) „	"	— —	2 21	12 58	— —
F.-Oșorheiü	"	— —	4 28	— —	2 42	— —	Teiuș	sosеșce	— —	3 02	1 42	7 35
Teleagd	"	12 51	4 50	7 15	3 03	2 51	"	pleacă	12 05	3 38	8 48	2 07
Aleșd	"	†1 04	5 08	†7 28	3 21	†3 05	Aiud	"	12 28	3 58	9 07	2 29
Vad	"	1 27	5 33	7 50	3 45	3 26	Felvinț	"	12 54	4 20	9 30	2 51
Ciucea	"	2 14	6 42	8 37	4 52	4 16	M. Ujvár	"	1 03	4 27	9 37	2 58
Huedin	"	2 46	7 23	9 08	5 32	4 52	Sz. Kocsárd	"	1 58	4 32	9 53	3 11
Jegenye	"	3 10	7 55	†9 33	†6 01	— —	Ar. Gyeres	"	2 30	5 12	10 30	3 48
Ciuș	sosеșce	3 42	8 37	10 08	6 59	5 55	Apanida	"	4 02	6 27	11 45	5 02
Ciuș	pleacă	4 20	8 50	10 47	8 30	6 11	Ciuș	sosеșce	4 27	6 48	12 07	5 24
Apanida	"	4 41	9 07	11 11	8 59	6 27	Ciuș	pleacă	5 23	7 00	12 53	6 17
Ar. Gyeres	"	5 56	10 16	12 36	10 41	7 27	Jegenye	"	†6 11	7 59	†1 33	7 21
Sz. Kocsárd	"	6 33	10 56	1 40	11 31	7 53	Huedin	"	6 40	8 37	2 05	7 58
M. Ujvár	"	6 40	11 03	1 58	11 40	— —	Ciucea	"	7 09	9 19	2 38	8 37
Felvinț	"	6 48	11 12	2 07	11 50	— —	Vad	"	7 47	10 08	3 20	9 32
Aiud	"	7 11	11 34	2 32	12 20	8 16	Aleșd	"	†7 59	10 25	†3 32	9 49
Teiuș	sosеșce	7 32	11 52	2 55	12 46	8 32	Teleagd	"	8 11	10 42	†3 44	10 07
"	pleacă	— —	12 24	— —	1 43	8 37	F.-Oșorheiü	"	— —	11 01	— —	10 27
Küküllőszeg (Blaș) „	"	— —	1 07	— —	2 28	9 5	Velența	"	8 32	11 10	— —	10 37
Blaș	"	— —	1 14	— —	2 36	— —	Oradea-Mare	sosеșce	8 38	11 17	4 09	10 44
Kis Kapus	"	— —	2 15	— —	3 48	9 47	Oradea-Mare	pleacă	8 43	11 36	4 15	11 04
Mediaș	"	— —	2 33	— —	4 03	10 01	Bihar-Püspöki	"	8 52	11 47	— —	11 14
Sigbișoara	"	— —	3 47	— —	5 43	11 —	M.-Keresztes	"	— —	12 05	— —	11 37
Homorod-Kőhalom	"	— —	5 35	— —	7 54	12 26	M.-Peterd	"	— —	12 17	— —	11 50
Feldiora	"	— —	7 16	— —	9 40	1 35	Berettyó-Ujfalu	"	9 23	12 29	4 52	12 05
Brașov	sosеșce	— —	8 —	— —	10 25	2 09	P.-Ladány	"	10 06	1 34	5 40	1 19
"	pleacă	— —	11 —	— —	— —	2 19	Szajol	"	11 21	3 8	6 59	3 04
Predeal	sosеșce	— —	1 11	— —	— —	3 31	Szolnok	"	11 44	3 35	7 32	3 37
București	"	— —	8 05	— —	— —	9 10	Budapesta	sosеșce	1 50	6 20	9 35	7 10

Oradea-Mare—Arad.						Arad—Oradea-Mare.					
		Person.						Person.			
Oradea-Mare	pleacă	10 20	4 45	7 —	Arad	pleacă	5 10	11 20	9 35		
Ósi	"	10 30	4 56	7 16	Chitighaz	"	6 14	12 31	10 54		
Less	"	10 48	5 05	7 40	Ciaba	sosеșce	6 40	12 57	11 24		
Cefa	"	11 03	5 34	8 05	Ciaba	pleacă	7 —	1 38	4 50		
Salonta	"	11 26	6 20	8 46	Giula	"	7 27	2 02	5 26		
Kötegyán	"	11 44	6 24	9 15	Sarkad	"	7 47	2 22	5 54		
Sarkad	"	11 54	6 33	9 31	Kötegyán	"	7 57	2 32	6 10		
Giula	"	12 18	6 57	10 01	Salonta	"	8 23	2 57	6 47		
Ciaba	sosеșce	12 37	7 29	10 30	Cefa	"	8 42	3 15	7 18		
Ciaba	pleacă	2 05	7 41	4 32	Less	"	9 04	3 33	7 51		
Chitighaz	"	2 34	7 56	5 38	Ósi	"	9 21	3 49	8 16		
Arad	sosеșce	3 32	9 —	6 05	Oradea-Mare	sosеșce	9 32	4 00	8 31		

Numerii cei groși înseamnă timpul de la 6 ore seara până la 5 ore 59 de minute dimineața. — Numerii semnați cu † înseamnă stațiunile, unde trenurile numai condiționat se opresc.